

V₁ 54-95

V. a 56-97 pag 57^a-59^a
B 5 Vol. II.

59^{s.} 6

PROGRAMMA
QVO
IN PARTEM
I. LIBRI ÆNEIDOS
MODESTE INQVIRIT
ET AD
EXAMEN
PRIMANORUM
STEPHANEI NOSTRI
QUOD
PROXIMO IOVIS DIE ANTE ET POST MERID.
HABEBITVR
INVITAT
CHRISTIAN, GODOFREDUS STRUENSEE, R.

HALBERSTADU, TYPIS LANGIANIS, MDCCLXII.

PROGRAMMA
OVO
IN PARTEM
LIBRI AENEIDOS
MORIS INOVI
ET AD
EXAMEN
PRIMUM
STEPHANI NOSTRI
QUOD
PROXIMO DIE VITAE ET POST MORIS
MORIS
INVIAT
CHRISTIANI GODOFRIDUS STRUENSES
HALLESTADII, TYPIS LANGIIANIS, MDCCCLXII

Virgilii Maronis divinam facultatem, car-
 minumque ejus summam præstantiam,
 atque venustatem quotquot de his rebus
 iudicium terre possunt agnoscunt, atque
 uno ore fatentur. Quanti eius *bucolica*,
 atque *georgica* ab *Horatio*, cujus vnus iu-
 dicio satis ad laudem commendari potuit, facta sint, ex ejus
Serm. X. L. I. satis adparet molle atque facerum
 Virgilio annuerunt gaudentes rure *Camœnæ*.

Et

Et Æneis, licet ipsi, si quibusdam auctoribus, qui ejus vitam scripserunt, fidēs habenda est, non satis fecerit; quam cremari moriens voluerit: tamen non *Augusto* modo, at quam acuto et gravi iudici! probata fuit; sed ita etiam in omnium, qui eorum, quæ pulcre atque eleganter dicuntur, sensu moventur, admiratione fuit: ut eum plerique cum reliquis poetis, recentibus, atque antiquis, tum *Homero* adeo, poetarum principi, atque parenti, si non rerum, atque verborum splendore atque luminibus; venustate certe, atque concinnitate præferendum putarint.

Quod non volumus ita intelligi, ut in summo vate nihil vel reprehendi posse, vel reprehensum esse existimemus. Cum homo esset Virgilius; et in longo opere versaretur: quis ei somnum obrepisse mirabitur? humanamque incuriam maculas fuisse, quibus nemo iure offendatur: maxime cum morte præventus operi ultimam manum admouere non potuerit? Annumerant his nævis, quod temporum ratione confusa, Æneæ Didonem æqualem fecerit; quæ, si qua antiquitati fides habenda sit, ducentis ferme post eum annis vixerit. Alios quæ de classis Æneæ in marinas deas conversione L. IX. capiuntur offendunt, quippe incredibilia prorsus, et quæ cum poetica probabilitate consistere nulla ratione possint. Quid? ingeniosissimus non solum Franco-Gallicæ sed ferme omnium gentium poeta, Voltarius, non dubitavit adfirmare, tum, ultimos Æneidos sex libros remissius ab eo esse exaratos, tum, in summa re; totiusque operis ratione constituenda non leviter a summo vate esse erratum. Sed tamen non defuerunt, qui præstantissimum poetam excusarent,

cularent, leuiusque, si quid humani passus sit, peccatum esse ab eo ostenderent: quibus, si quid iudico, facile omnes assentientur; certe perpaucos fore arbitror, quibus *Gallus* gravissimam adprobaturus sit aculationem.

Sed qui hæc vel defendi, vel excusari posse putō, idem, quoties primum *Æneidos* librum legi, quæ de *Æneæ* ad urbem Carthaginem aduentu a versu 415. commemorantur, talia esse putavi, ut mihi totus locus, etsi luminosissimus et speciosissimus, falsa, certe nimia luce radiare, curatiusque expensus, et ad carminum gravissimas leges atque præcepta revocatus cum illis consistere non posse videatur. Diu dubitavi deberemne, quæ summo vate parum digna visa sunt cum lectoribus communicare. Cum enim nec antiquorum, nec recentiorum, quantum quidem scio, interpretum fuerit quisquam, cui hæc carminis pars mendosa videretur; contra fuerint, qui mirati sint, qui magnis laudibus extulerint, qui denique perfectissimum lucis umbræque temperandæ exemplar putaverint: temeritas propemodum visa est, a tantorum virorum, quibuscum nullo modo comparandus sum, auctoritate recedentem, quod illi mirati sunt, improbare. Nec ad scribendum, quod subrimens facio, accessissem, nisi mihi persuasissem, æquos lectores consilii veniam facile tributuros, cum quæstio a scholastica prolusione, qua *examen primanorum Stephani nostri* indicitur, non abludat, et in eiusmodi causis, non tam dicentium auctoritas, quam pondus atque vis argumentorum spectanda sit.

Fingit autem poeta, *Æneam* cum *Achate* nebula a *Venere* circum-

circumdatum Carthaginem esse ingressum. Sic enim canit
v. 416. 417.

At Venus obscuro gradientes aere sepsit
Et multo nebulae circum dea fudit amictu
et paulo infra v. 447.

Aeneas fastigia suspicit urbis:
Intert se septus nebula, mirabile dictu,
per medios, miscetque viris, nec cernitur vlli.

Homerum et hoc loco lecutus est Virgilius, ex quo vber-
rimo fonte pleraque sua hausit: quæ pro ingenii magnitudine
ita temperavit, miscuitque, ut non aliena, sed propria canere
videatur; fuerintque, quibus, quæ ex Homero transtulit aptius,
quam ipse Homerus, contexuisse videatur. Quod utrum de
hoc loco valeat, dubito. Scient, qui Homerum extremis tan-
tum digiris attigerunt, induci ab eo deos seu nubibus vehi, seu,
si opus sit, his involui, seu earum opera uti. Inter alia *Paridem*
cum *Menelao* singulari certamine depugnantem, impari au-
tem, et haud dubie interficiendum ab intestissimo adversario
ex præsentissimo periculo nube opposita a Venere ereptum
esse finxit: postquam liberare eum dea varie tentasset; *Mene-*
laus autem ardentius instaret, nec ejus servandi alia ratio su-
peresseret. Describitur res gesta *Iliad. L. III. et nubis præsidium*
v. 379-380.

Αὐτὰρ ὁ (Menelaum puta) αἶψ' ἐπορυσσε κατακλαμναῖ
μενεαίωνων

Ἐγχεῖ χαλκίῳ. τὸν δ' ἐξηρπάζ' Ἀφροδίτη
Ρέα μάλ', ὡς θεός, ἐκαλύψε δ' ἀρὶ ἤετι πολλή.

Eodem

Eodem modo post, urgente Diomede, Æneas ab Apolline
 nube tectus, et servatus est: Iliad. E. v. 344. 345.

και τον μεν μετα χερσιν εβουσατο φοιβος Απολλων
 κυανη νεφελη.

Heic si duorum vatum comparatio instituat^r preferendus
 Homerus esse videtur. Erat res eo deducta, vt Paris, quem tu-
 eri Venus debebat, nulla ratione, nisi luculento, atque illustri mi-
 raculo salvus esse posset. Menelaus instabat impedimentis, quæ,
 quo minus Paridem interficeret, Venus obiecerat, magis in-
 flammatus, exasperatusque. Paris raptabatur, quem Menela-
 us, cum gladius diffiliisset, hasta iam iam erat transverberatu-
 rus. Quare præsentî opus erat miraculo, si vellet eum incolu-
 mem Venus servari, nec facile convenientius fingi poterat,
 quam nubes, quæ cum Menelai, rum reliquorum conspectui
 eum eriperet. Certe fatendum est fabulæ partes egregie inter
 se esse contextas, sibi que mutuo respondere. Jam videamus,
 vtrum Virgilius æque concinne vtî potuerit nube ad dedu-
 cendum Æneam Carthaginem? Mihi certe dubitandum vide-
 o tur. Vti enim in eo laudandus est, quod liberius imitatus
 est Homerum, quod Horatius suadet, art. p. v. 131-135.

Publica materies privati iuris erit, si
 Nec circa vilem patulumque moraberis orbem,
 Nec verbum verbo curabis reddere fidus
 Interpres, nec desilies imitator in arctum
 Vnde pedem proferre pudor vetet, aut operis lex
 ita esse puto in hac imitatione, quæ cum aliis carminum præ-
 ceptis pugnant.

Primo

Primo idonea causa non est, cur miraculo tam illustri opus esset. Horatius recte præcepit

Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus
Inciderit. art. poet. 191.

hic autem nodus nullus est, non modo Deo vindice dignus. Nihil allatum a poeta, quare Æneæ tuto atque libere Carthaginem ingredi non liceret. Dido enim hostis non est, sed amicissimo in Trojanos animo; quos ejus cives non minus amant, atque suspiciunt, quorumque res gestas in suis templis expresserant. Æneæ adeo socios amanter exceptos esse poeta commemorat. Nemo eos moratur, aut detinet. Adductis ad reginam fit de injuria egredientibus ex navi illata querendi potestas. Regina comiter respondet, sibi que eorum res curæ fore adfirmat. Certe non poterat fieri amantius.

Quo ergo opus erat tam insigni in Ænea deducendo miraculo? Quam adfert causam

Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset

Molirive moram aut veniendi potcere causas

ea parum idonea videtur. Cur enim cerni Æneam aut contingi poeta volebat? Quis Æneæ socios, qui simul cum eo urbem ingrediebantur, moratus est, aut detinuit? Qui cum continuo ad reginam ducerentur; Æneæ non minus certe contigisset, si conspectus ab omnibus in urbem se intulisset. Arbitror satis adparere præter necessitatem illustre miraculum a poeta esse confictum. Vnum illud adjungam, poetam in sequentibus ad illud nusquam respexisse. Clarissimi miraculi certe aliquis fructus esse debebat, qui nusquam adparet. Æneas reginæ nec suspectus est, nec suspiciendus

dus: quem colit tanquam heroem, jam hospitem suum; non tanquam dei alicuius alumnum, praesenti miraculo ad se deductum. Et cum Aeneas postea divum iussa adferret, discessum mandantia: ridetur a Didone, vana eum adferre arguente; quod parum probabiliter facit, si divina quasi manu ductus ad eam accesserat.

Secundo ipsam adventus rationem modumque si considero: habere quaedam videtur quae secum pugnant. Fingitur Aeneas licet nube tectus cernere potuisse omnia; urbemque adeo ex montibus vicinis prospexisse.

Jamque ascendebant collem, qui plurimus urbi imminet, adversasque adspectat desuper arces. v. 423. 424. Quod quomodo fieri potuerit mecum omnes ignorabunt. Nubes utique, ne Aeneas conspici posset, faciebat: sed eadem non poterat non impedire, quominus, quae circa essent, ab eo cernerentur. Sensit difficultatem poeta: quare addit illud mirabile dictu:

sed vereor ut eare fatis sit exculatus Horatio verissime monenti
Pictoribus atque poetis

Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas:

Sed non ut placidis coeant immitia; non ut

Serpentes avibus gementur, tigribus agni, art. p. 49. lequ.
et paulo infra art. p. 338 - 340.

ficta voluptatis causa sint proxima veris,

nec quodcumque voler, poscat sibi fabula credi

neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.

Recte etiam quari posse videtur, potueritne circumfusa nebula conspici, nec ne? si cerni non potuit: qui potuit nebula esse? aut tegere Aeneam? novo hic miraculo opus esset. Si conspe-

conspēcta est: fecit profecto miraculum rei, ut homines confisterent, de nova re quærerent, ingressumque Aeneae, quem ne morarentur Venus hoc miraculum ediderat, tanto magis impedirent.

Et quæ in ingressu visa, atque lustrata esse ab Aenea commemorat Virgilius, ea ad Horatiana præcepta relata speciosa potius, quam probabilia, naturæque, quam imitari poetarum est, convenientia esse reperientur. Nec enim sibi satis cavisse videtur ab eo vitio, de quo monet Horatius

Qui variare cupit rem prodigialiter unam &c. a. p. v. 29.

Cum plura moneri posse videantur huic vitio adfinia: unam rem brevitatis causa paucis attingam: Operas et labores Carthaginensium ita describit Virgilius

Instant ardentes Tyrii: pars ducere muros
moliriqve arcem, et manibus subvolvere saxa;

Pars optare locum tecto, et concludere sulco.

Iura, magistratusque legunt, sanctumque senatum:

Hic portus alii effodiunt; hic alta theatris

Fundamenta locant alii, immanesque columnas

Rupibus excidunt; scenis decora alta futuris.

Convenientne nascenti exulum coloniae, quæ ante septem annos deducta esset, *theatrorum ibi alta locari fundamenta?* Carthagini præsertim, quæ his ludis non legitur fuisse delectata? Eo tempore? cum quadringentis annis post *Thespis*, Solonis æqualis, poemata, Horatio teste, plaustris adhuc veheret

Ignotum tragicæ genus invenisse camœnæ

dicitur et plaustris vexisse poemata *Thespis*:

quæ canerent ægerentque peruncti sæcibus ore. art. p. 275-277.

et Aeschylus demum: personæ pallæque repertor honestæ
modicis instravit pulpita lignis.

Pote-

Poteratne ignorare Virgilius, comœdias, tragœdiasque, quibus destinantur theatra, opibus otioque affluentium, imo diffluentium urbium et oppidorum alumnas esse, non nascentium coloniarum: quae necessariis intentae de superfluis cogitare non possunt? Et cum a Pompeji liberti Romae, horum ludorum, ad religionem pertinentium, studiosissimae DCC propemodum annis a. u. c. primum stabile theatrum conderetur: (mobilibus Romani antea fuerant usi) certe parum commode finguntur Carthaginenses *ante magistratum lectum sanctumque senatum* de exstruendis theatris cogitasse.

Tertio: si exitum fabulae considero nimis tenuis atque exilis pro magnitudine miraculi fuisse videtur. Postquam enim circumtusa repente

Scindit se nubes, et in æthera purgat apertum:

Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit

Os humerosque deo similis:

Quis non expectat, fore ut ad tantum et tam improvisum spectaculum terrore exanimati omnes exhorrescant conspecto subito Aenea qui

cunctisque repente
Improvisus ait: coram quem quaeritis adsum
Troius Aeneas.

quod commutatis in marinas nymphas Aeneae navibus factum esse canit libr. IX. v. 123.

Obstupuere animis Rutuli: conterritus ipse

Messapus equis: cunctatur et amnis

Rauca sonans, revocatque pedem Tiberinus ab alto.

Egregie sane & pro magnitudine rei! Hic autem nihil tale. Sociorum & adstantium nemo obstupescit. Regina movetur, sed ita, ut continuo posset Aeneam longa oratione adpellare, quod certe leviolem motum fuisse indicat, Hæc

Hæc habui, quae de hoc Virgillii loco iam disputarem. Supererit, ut *Reverendisimos Scholae nostrae Patronos atque conservatores, omnesque ad quos scholarum cura pertinet, sacrum ordinem, parentes nostrorum, ceterosque, quibus res scholastica cordi est, demisse et observantissime rogem, velint pro sua benevolentia primorum stephanei nostri lustrationi, quae jovis die horis ante et post meridianis instituetur, interesse. Sensit schola nostra hoc praefertim anno Martis tot terras sextum iam annum misere vastantis, literarumque cultoribus fugam atque terrorem iniicientis vim atque acerbitatem; qua etiam factum est, ut actus oratorius, quem meditabamur, haberi non potuerit: cum major eorum pars, qui in academiam abeunt, abeunt autem decem adolescentes, quorum plerique satis instructi gradum ad altiora moliantur, solito citius de abitu cogitant; et non pauci ex ceteris, qui dicturi erant, imminetibus haud levibus periculis subducere se coacti de exarandis orationibus, quas habituri erant cogitare non potuerint. Sed eodem tempore insigni *Reverendisimorum Patronorum munificencia* schola nostra est recreata. Qui pro suo discentium industriam alendi, acuendi, et remunerandi studio, memorabilem pecuniae summam emendis libris destinarunt, his, qui morum honestate & diligentiae laude inter ceteros eminent, distribuendis. Quam liberalitatem uti grata mente veneramur; docentibus enim haud facile ulla re magis consulitur, quam discentium diligentiam incendendo: ita optamus ex animo, ut, quem sibi proposuit *Reverendissimum collegium* finem, eum diligentium industria confirmata atque aucta, indigentium auctorem excitata abunde consequatur. Halberst.*

a. d. XVI. cal. maj. MDCCLXII.

8.0 A 623A

vd 18

Nur für den Lesesaal

ULB Halle

004 585 895

3

noch nicht verbunden

59
s.
6

PROGRAMMA
QVO
IN PARTEM
I. LIBRI ÆNEIDOS
MODESTE INQVIRIT
ET AD
EXAMEN
PRIMANORUM
STEPHANEI NOSTRI
QUOD
PROXIMO IOVIS DIE ANTE ET POST MERID.
HABEBITVR
INVITAT
CHRISTIAN, GODOFREDUS STRUENSEE, R.

HALBERSTADII, TYPIS LANGIANIS, MDCCLXII.

